

Medeniyet kıyımı için Endülüs'e bak!

Ahmet Serin, 05/03/2012

<http://www.dunyabizim.com/akif-emre/8953/medeniyet-kiyimi-icin-enduluse-bak>

Akif Emre, Yeni Şafak'taki köşesinde olaylara farklı bir pencereden bakmaya devam ederken bir yandan da dünyadaki gelişmeleri okuyup anlamlandırmaya, bizleri de bunlardan haberdar etmeye çalışıyor. Müslüman'ın derdiyle dertlenen, onları anlamaya çalışan ve elinden geldiğince de çözümler üretmeye çalışan biri Akif Emre.

Onun Müslümanların derdiyle dertlenmesine en iyi örneklerden biri, İspanya'da yaşayan ve kendilerini yüzlerce yıldan beri gizlemiş olan Müslümanlar. Biz dahil diğer Müslümanlar, sanki tarih birden kesilmiş gibi "Ah o **Endülüs Müslümanları** neydi!.." edebiyatı yaparken, Akif Emre, "İspanya'daki Müslümanlara ne oldu acaba?" diye onların peşine düşüp dertlenen, onların izini bulan ve onları Türkiye'nin gündemine getirmeye çalışan biri.

Birlik Vakfı Bursa Şubesi, Cuma Meclisi'ne Akif Emre'yi konuk etti bu hafta. Akif Emre de, yıllar boyu kazanmış olduğu birikim ve Müslümanca bakış açısıyla özelde **Moriskolar**, genelde ise Batı uygarlığının kendinden olmayanlara bakış açısını anlattı. Sohbetinde ilk olarak tarih bilgileri tazelandı.

Moriskolar nasıl ortaya çıktı?

Morisko, İspanya'da kalıp da dinlerini gizlemek, gizlemekten de öte, Hıristiyan görünmek zorunda kalan Müslümanlara verilen ad. 1492 yılında İspanya'daki son Müslüman şehrinin ve son Müslüman sultanın teslimiyle İspanya'daki Müslümanların yönetimi siyasi olarak sona erdi ama oradaki Müslüman varlığı devam etti. Bizim "Ah Endülüs!.." deyip dert yanarak, içlenerek 1492 yılından sonrasını merak etmediğimiz Endülüs, şu an tüm dünyanın araştırma konularından biri.

Tarık Bin Ziyad, 711 yılında beş bin kişilik ordusuyla İspanya'ya çıkar ve geri dönmek için de gemilerini yakar. Kısa süre sonra da yedi bin kişilik takviye alarak ordusunun sayısını 12.000'e çıkarır. O arada 100.000 kişilik İspanya ordusu, Tarık Bin Ziyad ve ordusunu yok etmek için onlara saldırır. Savaşın sonunda kazanan Müslümanlardır.

Tarık Bin Ziyad'ın adaletli yönetimi sayesinde yerli halk hızla Müslüman olmaya başlar. Böylelikle de İspanya'da yaklaşık 800 sene sürecek olan Endülüs Medeniyetinin tohumları atılır.

Anlaşma yaparak teslim olmuşlardı ama...

Her ne kadar resmî olarak 1492 yılında hükmen Endülüs Müslümanları yenilmiş olsa da, bu, yenilginin son aşamasıdır. Bundan daha önce başlayan hâkimiyeti kaybetme süreci, yaklaşık 200

sene sürmüştür. Gırnata'nın 1492'de düşmesi, zincirin son halkasıdır. Aslında İspanya Müslümanları, 1492 yılına kadar kaybettikleri topraklarda oldukça rahat yaşamışlardır denebilir. Müslümanların zulüm görmeleri asıl 1492 tarihinden sonradır. 5 Ocak 1492 tarihinde 50 kusura maddelik bir anlaşmayla teslim olan Müslümanların imzaladığı bu anlaşma maddeleri, aslında Müslümanların rahat yaşamasını sağlayacak maddeler içeriyordu ama Hıristiyanlar sözlerinde durmadı.

Müslümanların “Moriskolaşma” süreci ve Yahudiler

1492'deki anlaşma, çok değil, bir yıl sonra İspanyollar tarafından bozulur. Anlaşma maddeleriyle Müslümanların koruma altına aldığı Yahudiler, İspanyollar tarafından zulüm görürler ve bu zulüm sonucunda İspanya'dan kaçarlar. Büyük çoğunluğun kaçtığı yer Osmanlı toprağıdır.

Anlaşmadan beş yıl sonra Katolik Kilisesi “Bu toprakların temiz olması için kâfirlerden (Onlara göre Müslümanlar yani) arındırılması gerekir.” diye bir karar alır. Bu karar, Müslümanlar için acıların başlangıcı demektir ama yine de ilk etapta çok ciddi baskı yoktur. Müslümanlar hayatlarını korumak için vaftiz çıkarırlar, “Hıristiyan olduk” derler. Müslümanların 1500 tarihinde çıkardıkları büyük isyan ise kanla, şiddetle bastırılır.

1501 yılındaysa Kilise bir kez daha devreye girer. Bu sefer Engizisyon, Müslümanlara: “Siz nasıl Hıristiyansınız, daha iyi Hıristiyan olmalısınız!” buyruğunu çıkarır. Bu buyruktan sonra Müslümanlar üzerine çok ciddi baskılar kurulur, inanılmaz yasaklamalar getirilir. Bu baskılar, 1526 yılında inanılmaz boyutlara varır: Mesela hamama gitmek, Müslüman olmanın bir işareti sayılıp hamama gidenler takip edilerek cezalandırılır. Müslüman olduklarından şüphelenilen kişilerin bahçe kapılarının Cuma günleri açık bırakılması istenir, vb...

Yardıma gidilseydi bağımsızlıklarını ilan edeceklerdi

1453'te İstanbul'un fethedilmesi, Endülüs Müslümanlarını sevindirir. Osmanlı'nın kendilerine yardım edeceğini umarlar ama Osmanlı'dan bir türlü bekledikleri yardım gelmez. Bunun sebebi, Osmanlı'nın Moriskolara ilgisizliği değil, yardım edecek durumlarının olmamasıdır. Çünkü o zaman Osmanlı hâlâ ciddi bir deniz gücüne sahip değildir ve diğer yandan da İspanya çok güçlü bir krallıktır. Osmanlı'nın karadan ordu yürütmesi ise hemen hemen imkânsız gibidir.

Ama ordu gönderip yardım etmemesi, Osmanlı'nın onlara kayıtsız kaldığı anlamına gelmez. Arşivlere bakıldığında, oradaki gelişmelerin günü gününe izlendiği ve Moriskolar için kafa yo-

rulduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı'nın Moriskolara yardımı, **Barbaros Hayrettin Paşa** zamanında olmuştur. O zamanlar donanmasını güçlendirmiş olan Osmanlı, Moriskolarla irtibata geçmiş ve onlara yardım etmiştir. Moriskolar Barbaros Hayrettin Paşa'yı o kadar sevmiş ve ona o kadar güvenmişler ki, Padişah'a mektup göndererek Barbaros Hayrettin Paşa'nın kendilerine yardıma gelmesi halinde 350.000 kişi ile isyan başlatıp bağımsızlıklarını ilan etmeye hazır olduklarını söylerler.

Hristiyan olduklarını kanıtlamak için...

1568 yılında Moriskolar, üç yıl sürecek bir isyan başlatırlar. Bu isyan, Moriskolar için bir dönüm noktası olacaktır. Moriskolar **Ebu Hümeyye** liderliğinde isyan ederler. Osmanlı Sultanı Cezayir Beylerbeyi'ne Moriskolara yardımcı olmasını emreder ama o zamanlar çok güçlü bir devlet olan İspanya, bu isyanı çok şiddetli bir şekilde bastırır.

Bu isyanı çok acı biçimde yaşayan Moriskolar, bu isyandan sonra kendilerinin koyu bir Hristiyan olduklarını kanıtlamak için abartılı şeyler yapmaya başlarlar. Mesela olur olmaz her yere haç dikerler, lokantalarında hep domuz eti bulundururlar vb...

Ama her şeye rağmen Moriskolar varlıklarını sürdürmeye devam ederler. Bunu fark eden İspanyollar, Moriskoları eritmek için onları sürmeye karar verir: Müslüman ülkelere gidecek Moriskolar on yaşından küçük çocuklarını bırakacaklar, Hristiyan ülkelere gidecekler, çocuklar dışında tüm ailesini götürebilecektir. Bu şartlar altında 1609-1612 yılları arasında yaklaşık 400.000 Morisko sürülür. Büyük çoğunluğu Osmanlı coğrafyasına giden Moriskoların bir kısmı, gittikleri yere uyum sağlamaz ve geri döner. Bunun dışında özellikle Kuzey Afrika ülkelerine, Bosna Hersek ve Güney Amerika'ya giderler. Akif Emre'nin aktardığı bir diğer ilginç bilgi de, Şili, Peru gibi Güney Amerika ülkelerine gidip yerleşen genç ve yetenekli Moriskoların, orada Endülüs mimarîsini uygulayarak yeni bir tarz oluşturduğu idi.

Günümüzde Moriskolar hâlâ Müslüman kimliklerini gizlemekte. Ama bu, onların hayat tarzlarında, inançlarında ve genlerinde İslamiyet olmadığı anlamına gelmemekte. Onlar İspanya'da yine gizliden gizliye ibadetlerini sürdürmekte. Büyüdüğünde İslamiyet'le tekrar tanışarak dinî vecibelerini yerine getiren birçok mümin, "Ben çocukluğumda abdest alanları görmüştüm ama onların el ve yüz temizliği yaptıklarını sanıyordum. Namaz kılanları hatırlıyorum ama ben o zaman bu hareketlere bir anlam veremiyordum, meğer ibadet ediyorlarmış." demekte. Bu ve buna benzer birçok öykü, yüzyıllardan beri Endülüs coğrafyasında anlatılmış ve hâlâ da bu hüzünlü öyküler anlatılmakta. Akif Bey, kendisinin de bu hüzünlü öykülerden bazılarını, zamanla Müslüman kimliğini keşfedenlerin ağzından bizzat dinlediğini söyledi.

Medeniyet kıyımını hep yaptılar

Akif Emre, tarihçi Braudel'in bir sözünü de sohbet sırasında nakletti. Buna göre Braudel, İspanyolların Müslümanlara yaptıklarını soykırım ya da başka şekilde nitelemez, Braudel'e göre bu "Medeniyet kıyımı"dır. Ama bu kıyıma aslında biz yabancı değiliz çünkü geçmişte İspanyollar

Maya ve Aztek medeniyetlerine de farklı davranmamışlardı. Aslında biz, İspanyollar'ın şahsında Batı'nın kendilerinden olmayanlara bakışlarını, onları nasıl önce ötekileştirdiklerini, sonra da düşman kılıp yok ettiklerini görmekteyiz.

Not: Akif Emre'nin Moriskolarla ilgili hazırladığı belgeselin yakında televizyonda yayınlanacağını ama hangi kanal olduğunun henüz belli olmadığını da konunun ilgililerine aktarmış olalım.

Ahmet Serin "ah" ederek sohbet notlarını aktardı